

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора АМЕЛІНОЇ Світлани Миколаївни на дисертацію КАНІБОЛОЦЬКОЇ Ольги Анатоліївни «Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Інтеграція України у європейське співтовариство, збільшення кількості міжнародних контактів у різних сферах, інтенсифікація співпраці на різних рівнях зумовлює посилення уваги до іншомовної підготовки фахівців, а відтак і до витоків цієї підготовки, яка здійснюється у освітньому процесі шкіл. Відповідно зростає роль учителя іноземної мови, підвищуються вимоги до його професійної підготовки, система якої потребує вдосконалення. Отже, пошук шляхів поліпшення професійної освіти учителів іноземних мов є вельми актуальним і своєчасним.

Актуальність представленої дисертаційної роботи зумовлена недостатньою теоретичною та науково-методичною розробленістю та необхідністю удосконалення процесу підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти. Актуальність дослідження впливає також із істотних суперечностей, що існують на сучасному етапі розвитку професійної підготовки зазначених фахівців, а саме між: задекларованими положеннями про важливість розроблення сучасних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку вчителів та неузгодженістю змісту та умов існуючої системи їх підготовки і перепідготовки; стрімким зростанням соціального попиту на освітні послуги з вивчення іноземних мов та неспроможністю вітчизняної системи освіти задовольнити його належним чином; наявним позитивним зарубіжним досвідом професійної підготовки вчителів іноземної мови та недостатнім рівнем його використання в освітній практиці вітчизняних закладів передвищої, вищої та післядипломної освіти; необхідністю впровадження системних, послідовних та інноваційних педагогічних заходів для забезпечення складного й довготривалого процесу

ВІДДІЛ ДІЛОВОСТВА ТА АРХІВУ
27.06.24
ВХ.№ 1120/01/01-23

формування готовності майбутніх вчителів іноземної мови до професійної педагогічної діяльності та домінуванням усталеного підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Підтвердженням актуальності роботи є те, що дослідження здійснювалося відповідно до основних напрямів та завдань наукових досліджень Запорізького національного університету в межах теми кафедри викладання другої іноземної мови «Теорія і практика неперервної професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов» (ДР 0123U104629); проєкту Erasmus+ KA2 «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» (10427- EPP-1-2019-1-EE-EPPKA2-SBHE-JP).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У результаті проведеного дисертанткою дослідження підтверджено гіпотезу, яка базується на припущенні, що рівень готовності вчителя іноземної мови до професійної педагогічної діяльності відповідає встановленим вимогам (професійний, творчий) за умови впровадження в освітній процес відповідної структурно-функціональної моделі та організаційно-методичної системи неперервної професійної підготовки.

Визначаючи основні наукові результати дослідження Каніболоцької О.А., варто акцентувати увагу також на тому, що дисертантка актуалізувала розуміння неперервної освіти вчителя іноземної мови як процес, що охоплює сукупність прийомів, засобів, форм для отримання, поглиблення знань іноземної мови; формування готовності до професійного застосування іноземної мови в реальних умовах міжкультурної комунікації; розвитку полікультурності, усвідомлення важливості знань іноземних мов та прагнення до безперервного їх вивчення протягом життя.

Безперечним здобутком авторки дисертації є розроблення нею концепції професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, провідна ідея якої полягає в розумінні професійної підготовки вчителя іноземної мови як цілісної, відкритої, багаторівневої системи, що забезпечує

процес його неперервного професійного становлення й розвитку, а також ефективність його професійно-педагогічної діяльності відповідно до актуальних соціальних вимог, освітніх та професійних стандартів.

Заслуговує на позитивну оцінку тлумачення дисертанткою готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності як важливої інтегративної якості та стійкої особистісної характеристики вчителя іноземної мови та визначення її компонентів, до яких віднесено: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-комунікативний, діяльнісно-практичний, професійно-особистісний, інформаційно-технологічний.

Ступінь новизни основних результатів дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу за параметрами наукової новизни, відзначаємо, що у результаті проведеного О.А.Каніболоцькою дослідження вперше визначено теоретичні та методологічні основи професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти на засадах системного, синергетичного, культурологічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного, аксіологічного, комунікаційного, інноваційного, ітераційного підходів; створено й науково обґрунтовано структурно-функціональну модель, що реалізує неперервність та наскрізність професійної підготовки вчителя іноземної мови, узгодженість і гармонізацію її змісту залежно від освітніх рівнів та індивідуальної освітньої траєкторії; розроблено та апробовано організаційно-методичну систему неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови, що забезпечує умови для впровадження різноманітних форм підготовки, гнучкість використання комплексу методів і засобів навчання залежно від пріоритету професійного розвитку та самовдосконалення вчителя іноземної мови;

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації дає підстави вважати, що наукові положення та висновки, сформульовані в ній, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що було забезпечене комплексним використанням методів науково-педагогічного дослідження:

теоретичних та емпіричних; апробацією результатів дослідження на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях всеукраїнського та європейського рівнів; упровадженням результатів дослідження в освітній процес досить великої кількості закладів освіти, зокрема: Відокремленого структурного підрозділу «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету» (довідка № 31-28/86 від 27.12.2023); Педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради (довідка № 40 від 20.02.2024); Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 18 від 09.11.2023); Запорізького національного університету (довідка №01/01-13/07 від 08.02.2024); Одеського національного морського університету (довідка № к/0279 від 15.02.2024); Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 460-Р від 16.02.2024).

Значення для науки і практики отриманих авторкою результатів висновків дисертації. Теоретичне значення результатів дослідження, проведеного дисертанткою, вбачаємо, насамперед, у розробленні концепції підготовки вчителя іноземної мови, провідними ідеями якої є положення щодо неперервності та наскрізності професійної підготовки вчителя іноземної мови (узгодженість змісту підготовки на всіх етапах професійного розвитку, його орієнтації на актуальні соціальні й освітні потреби, рівень готовності до професійно-педагогічної діяльності, що відповідає освітнім і професійним стандартам та вимогам ринку праці, використання ресурсу неформальної й інформальної освіти для забезпечення всебічного професійного розвитку та саморозвитку), гармонізації професійної підготовки вчителя іноземної мови (створення умов для моніторингу рівня готовності викладача на кожному етапі його підготовки, власного вибору освітніх компонентів, формування індивідуальної освітньої траєкторії, занурення в іншомовне середовище, набуття інтегративно-комунікативних навичок, забезпечення науково-практичного, інформаційного, моніторингового супроводу навчання, розвиток

мотивації до самостійної активності для самовдосконалення), розбудови педагогічного середовища професійної підготовки вчителя іноземної мови (наявність відповідного матеріально-технічного оснащення освітнього процесу, зокрема, створення умов для дистанційного та змішаного навчання, формування комфортного освітнього середовища, осередку для спілкування й обміну думками), гнучкості використання системи методів і засобів навчання (їх варіативність залежно від ефективності підготовки та пріоритетів професійного розвитку й самовдосконалення вчителя іноземної мови, упровадження актуального та дієвого зарубіжного й вітчизняного педагогічного досвіду, залучення здобувачів до розробки, апробації та застосування нових методів навчання, здійснення ними квазіпрофесійної діяльності з метою формування власної авторської педагогічної практики).

Ідеї, запропоновані Каніболоцькою О.А., зокрема, положення щодо проєктування змісту навчання, пропозиції щодо основних шляхів вдосконалення якості освіти, концентрування на неперервності й наскрізності професійної підготовки вчителя іноземної мови мають важливе значення для теорії і практики педагогічної науки.

Практичне значення результатів дослідження визначається тим, що доробок дисертантки охоплює низку освітніх програм («Початкова освіта», «Середня освіта (Мова і література (англійська))», «Мова і література (англійська)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)», робочих програм і силабусів навчальних дисциплін, навчальних посібників, нові курси Second Language Acquisition (у рамках проєкту «Розвиток потенціалу підготовки учителів іноземної мови як шлях до впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України» тощо.

Окремо варто відзначити розроблення і реалізацію здобувачкою комплексу організаційно-методичних заходів післядипломної професійної підготовки й підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, що

забезпечили дієвий на постійній основі зв'язок «освітнє середовище – студент – учитель – професійне середовище».

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дослідження, запропоновані в роботі теоретичні та методичні матеріали можуть бути використані у освітньому процесі закладів допрофесійної передвищої, вищої та післядипломної освіти для розробки нормативно-методичної документації, навчальних і навчально методичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань тощо.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності. Структура роботи Каніболоцької О.А. відзначається логічною побудовою, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження.

Перший розділ містить обґрунтування теоретично-методологічних основ професійної підготовки вчителя іноземних мов у вітчизняній системі неперервної освіти, визначення особливостей професійної педагогічної діяльності вчителя (викладача) іноземної мови в сучасному закладі освіти, розгляд проблеми професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, результати дослідження щодо сучасного стану підготовки вчителя іноземної мови в Україні.

Другий розділ присвячено особливостям системи неперервної професійної підготовки вчителів іноземної мови у освітніх системах різних країн, географія яких охоплює широкий спектр регіонів світу (Австрія, Німеччина, Польща, Угорщина, Швеція, Фінляндія, країни Балтії, Велика Британія, Канада, США).

Відзначимо особливу важливість третього розділу, у якому розроблено й науково обґрунтовано концепцію професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти, висвітлено сутність і структуру готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності, обґрунтовано складники моделі підготовки вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності й зміст підготовки вчителя іноземної мови в системі

неперервної освіти, визначено критерії ефективності формування готовності вчителя іноземної мови до професійно-педагогічної діяльності.

Четвертий розділ представляє запропоновану авторкою цілісну організаційно-методичну систему професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти та відповідні аспекти, пов'язані з її впровадженням та реалізацією.

У п'ятому розділі детально описано підготовку, проведення і аналіз експериментальної роботи, представлено узагальнення результатів, отриманих під час педагогічного експерименту.

Отже, текст дисертації і публікації О.А.Каніболоцької свідчать про те, що представлена дисертаційна робота є завершеною і самостійною працею, яке має вагому наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Академічна доброчесність і повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях. Аналіз дисертації засвідчує відсутність порушень академічної доброчесності.

Результати проведеного дослідження відображено в 74 наукових і науково-методичних працях, зокрема: 1 одноосібній монографії; 25 статтях у провідних наукових виданнях, 15 із котрих є одноосібними (6 – у виданнях, включених до баз Scopus, WoS; 19 – у наукових фахових виданнях України); 5 статтях в інших наукових виданнях; 25 навчальних і навчально-методичних публікаціях, 19 тезах матеріалів конференцій.

У дисертації коректно вказано дані про особистий внесок здобувачки у тих публікаціях, де вона є співавтором.

Дискусійні положення, зауваження та рекомендації. У цілому позитивно оцінюючи проведене здобувачкою дослідження та отримані нею результати, висловимо, проте, деякі дискусійні положення й зауваження. Зокрема:

1. У розділі 1 (підрозділ 1.1 та 1.3) авторка акцентує увагу на реалізації неперервності в професійній підготовці вчителя іноземної мови за різними спеціальностями 014 «Середня освіта» та 035 «Філологія». Було б

доцільно розглянути порівняння між освітніми програмами відповідно до зазначених спеціальностей, зважаючи на те, що саме спеціальність 035 «Філологія» має стандарт вищої освіти як для першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, а для спеціальності 014 «Середня освіта» використовується лише проєкт стандарту.

2. Зважаючи на вагомі результати, одержані здобувачкою під час проведення дослідження, вважаємо, що було б доцільно більш детально висвітлити їх у науковій новизні серед наукових здобутків, отриманих уперше.

3. Вважаємо, що робота тільки виграла б у випадку розширення підрозділу 4.1 (с. 352 - 360), оскільки він містить лише 10 сторінок про організаційно-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти. Таким чином можна було б увиразнити практичну спрямованість дослідження.

4. На нашу думку, враховуючи важливість четвертого розділу дисертації – «Організаційно-методична система професійної підготовки вчителя іноземної мови» – потребують розширення висновки до цього розділу.

5. Розуміючи намагання дисертантки унаочнити хід і результати дослідження шляхом викладу окремих складників у таблицях і на рисунках, пропонували б перенести деякі з них, найбільш великі за обсягом (наприклад, Таблиця 1.1. «Зміст діяльності вчителя / викладача іноземної мови відповідно до різних типів закладів освіти України (с.55-56)», Таблиця 4.3 «Зміст етапів організації моніторингу якості професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти (с.407-408)»). Також здобувачка надзвичайно ґрунтовно описала експериментальну роботу і представила її результати. Проте, на наш погляд, доцільно було б частину розрахунків, а також таблиць і рисунків перенести у додатки.

Зазначені зауваження є рекомендаційними і не знижують загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, представленої Каніболоцькою О.А.

Загальний висновок. Дисертація Каніболоцької Ольги Анатоліївни на тему «Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя іноземної мови в системі неперервної освіти» за актуальністю, новизною теоретичних результатів, високим рівнем проведених досліджень відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р. та вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого Постановою КМУ від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів», а її автор Каніболоцька Ольга Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології
і перекладу Національного університету
біоресурсів і природокористування
України

Світлана АМЕЛІНА

